

УДК 657.24

Кравченко М.В.

*к.е.н., ст. викладач, кафедри обліку, аудиту та УФЕБ
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

e-mail: kravchenkokolyan@yandex.ru

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах становлення ринку, набуття членства в ЄС та майбутніх євроінтеграційних перспектив, перед теорією і практикою бухгалтерського обліку постає ряд назрілих, не вирішених завдань. Розв'язання яких потребує певної систематизації та формування єдиних науково-теоретичних підходів щодо удосконалення бухгалтерського обліку. Важливим аспектом цього процесу є належна його організація, яка повинна відповідати принципам чинного законодавства, забезпечувати адаптацію обліку до сучасних умов й вимог законодавства ЄС та враховувати інформаційні потреби суб'єктів господарювання. Без належної організації бухгалтерського обліку неможливо досягнути позитивних результатів діяльності, оскільки вона є одним з найвідповідальніших етапів створення підприємства, а також запорукою рентабельності в майбутньому. Розвиток сучасних економічних відносин вимагає ефективної організації обліку на підприємстві, яке у свою чергу визначається успішністю менеджменту основної діяльності суб'єкта господарювання. У цьому процесі важливе місце посідає організаційний аспект бухгалтерського обліку для прийняття ефективних управлінських рішень.

Ключові слова: бухгалтерський облік, підприємство, виробництво, система, управління.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний етап розвитку економіки України пов'язаний з суттєвими змінами в структурі і формах власності, а також в організації і управлінні виробництвом. Це призводить до необхідності вдосконалення системи облікової інформації, необхідної для ухвалення управлінських рішень [8].

У зв'язку з розширенням видів господарських зв'язків та організаційно-правових форм підприємств з'являється необхідність і можливість використання декількох підходів до визначення результатів різних операцій, а, відповідно, і варіантів їх відображення в обліку. До початку ринкових реформ необхідності в розробці облікової політики підприємств не виникало, так як законодавство, що регулює організацію бухгалтерського обліку, не передбачало можливості декількох варіантів відображення в обліку та звітності одних і тих же господарських операцій.

Ринкові відносини зумовлюють рекомендаційний характер численних положень нормативної бази та існування різних варіантів дій залежно від конкретних факторів роботи господарюючих одиниць та зовнішніх умов.

Особливої актуальності набуває раціональна організація бухгалтерського обліку на підприємстві, її роль в управлінні господарською діяльністю в умовах динамічного розвитку економічних відносин, що вимагає впровадження нових методів управління та їх належного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації бухгалтерського обліку присвячена значна кількість праць як у вітчизняній, так і в світовій економічній науці. Дану тему досліджувало чимало вчених, зокрема Ф. Ф. Бутинець, В. А. Дерій, В. П. Завгородній, В. В. Сопко, М. С. Пушкар, С. В. Свірко, В. С. Лень, Л. Г. Ловінська, В. В. Ковальов, М. В. Кужельний, І. Л. Карпенко, М. І. Кутер та інші. Незважаючи на високий рівень проведених досліджень, окремі проблеми

потребують подальшого опрацювання. Проте залишається невирішеною низка питань, пов'язаних з адаптацією світових принципів і підходів до оцінки, обліку і аудиту основних засобів на підприємстві.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтувати теоретичні та методичні положення аналізу та основ організації бухгалтерського обліку, як основи його сталого функціонування (дієвості) в системі бухгалтерського обліку та управління.

Відповідно до мети роботи були поставлені наступні завдання:

- дослідити економічну сутність організації бухгалтерського обліку;
- проаналізувати систему організації бухгалтерського обліку на підприємстві ;
- визначити напрями удосконалення системи організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Об'єкт дослідження – процес організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Предмет дослідження – є сукупність теоретичних, методичних і практичних засад організації бухгалтерського обліку на підприємствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік – це складний механізм, призначення якого надавати та забезпечувати інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів з метою здійснення ефективного й оперативного управління суб'єктом господарювання в сучасних умовах [2].

Процес бухгалтерського обліку як своєрідний процес виробництва має притаманні лише йому засоби виробництва. До них слід віднести традиційні засоби праці та предмети праці, які, відповідно до сакраментальної схеми економічної теорії, втілюються у широке коло різноманітних матеріальних і нематеріальних засобів, що впливають на предмет праці виконавця бухгалтерської праці – інформацію. Як і в будь-

якому процесі виробництва, відправним моментом у процесі бухгалтерського обліку є його забезпечення засобами та предметами праці.

Наслідком реалізації власне облікового процесу є не тільки очікуваний результат у вигляді відповідних до поставлених завдань та мети блоків інформації, а й отримання та накопичення досвіду щодо негативних та позитивних моментів усього механізму організації бухгалтерського облікового процесу. До складових механізму організації бухгалтерського обліку належить: організація облікового процесу; організація забезпечення бухгалтерського обліку; організація праці працівників, зайнятих виконанням облікових функцій; організація розвитку бухгалтерського обліку [5]. Побудова організації обліку передбачає поділ на певні частини (етапи) завдання з розподілом повноважень та відповідальності. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксації фактів здійснення господарських операцій у первинних документах, зберігання оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше 3-х років, несе власник або уповноважений орган, який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів [7]. Організація бухгалтерського обліку є різною для різних підприємств, але вона базується на певних загальних принципах, серед яких визначне місце посідає принцип державного регулювання організації бухгалтерського обліку [4]. Бухгалтерський облік є однією з функцій управління і базується на суворому дотриманні законодавчих норм та правил. Але це не означає, що облік не допускає інваріантності рішень на практиці. Згідно законодавства обов'язковими для виконання є наступні положення організації бухгалтерського обліку:

1. Зміна методики в обліковій політиці на наступний рік відображається в пояснювальній записці до річного звіту.

2. Повнота відображення в обліку всіх господарських операцій за звітний період (місяць, квартал, рік) та результатів інвентаризації майна і зобов'язань.

3. Тотожність даних аналітичного обліку оборотам та залишкам по рахунках синтетичного обліку на перше число кожного місяця.

Чинне Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні [7] передбачає, що підприємство при здійсненні організації бухгалтерського обліку самостійно визначає:

- організаційну форму бухгалтерської роботи, виходячи із виду підприємства та конкретних умов господарювання;
- форми та методи бухгалтерського обліку, що базуються на чинних загальних і галузевих формах та методах з дотриманням єдиних методологічних принципів, а також технологію обробки облікової інформації;
- систему внутрішньовиробничого обліку, звітності та контролю господарських операцій;
- права працівників на підпис документів.

Іншим загальноприйнятим принципом організації бухгалтерського обліку є раціональність, під якою розуміють забезпечення своєчасного отримання всіх необхідних надійних відомостей при найменших витратах коштів і праці [3].

Одним з найважливіших принципів є використання в бухгалтерському обліку загальних принципів управління, включаючи системний підхід, економіко-математичні методи і моделі, принципи програмно-цільового управління, наукову організацію праці тощо.

Бухгалтерський облік, як правило, здійснюється підприємством або установою, тобто юридичною особою. Тому ще одним принципом організації бухгалтерського обліку є принцип юридичної самостійності та незалежності підприємства, що визначає діючого господарюючого

суб'єкта, зобов'язаного вести бухгалтерський облік і складати бухгалтерську звітність [10].

Всі принципи, крім основних – державного регулювання та економічності обліку, можна поділити на: принципи, що визначають порядок ведення облікових записів та принципи, що визначають порядок організації облікового апарату. Питання управління обліком перебувають під юрисдикцією вищих органів державної влади та державного управління. Основними органами управління бухгалтерським обліком в Україні є Міністерство фінансів та Кабінет Міністрів.

До принципів, що визначають порядок ведення облікових записів, належать:

- суцільна, безперервна, документально обґрунтована і взаємопов'язана реєстрація господарських операцій. Підставою для записів в бухгалтерському обліку є доказові первинні облікові документи;

- правильність грошової оцінки як засобів, так і операцій, що відбуваються та явищ, що спостерігаються;

- швидкість обробки інформації (ажур); точність облікових записів, узгоджених з операціями, які насправді були здійснені, та явищами і подіями, що констатуються; ясність і точність запису господарських оборотів в логічній узгодженості;

- порівняльність та систематичність планування в бухгалтерії;

- правильний вибір облікових регістрів (форми обліку) для конкретного підприємства або господарства;

- охайність, своєчасність та порядок записів в їх хронологічній послідовності;

- постійність прийнятої методології відображення окремих господарських операцій та оцінки майна протягом поточного року (зміна методології на наступний рік має бути зазначена у річній бухгалтерській звітності);

- обережність та передбачливість щодо знецінення активів, сумнівної заборгованості клієнтів, що значно впливають на результати як звітного, так і майбутніх періодів;

- розмежування прибутків і витрат між періодами та відповідності прибутків звітного року витратам [8].

Організація обліку з одного боку – це певне впорядкування елементів методу в систему з метою його організаційного, інформаційного та технічного забезпечення і є засобом для здійснення контролю за власністю підприємства, а з другого – означає раціональну організацію бухгалтерської служби. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві в усіх своїх складових покликана забезпечити оптимальне та ефективне функціонування системи бухгалтерського обліку завдяки реалізації усіх її напрямів, а облікова політика є гарантом забезпечення системної організації бухгалтерського обліку та основою для забезпечення ефективного управління підприємства [9].

Бухгалтерський облік та його організація мають безпосереднє відношення до управління, однак належать до різних його функцій. Якщо бухгалтерський облік як складова функції інформування служить для забезпечення управління інформацією, необхідною для виконання інших функцій – планування, організації, мотивації та контролю, то організація бухгалтерського обліку – складова організаційної функції управління підприємством, що полягає в цілеспрямованій діяльності керівників підприємства по створенню та постійному впорядкуванню і вдосконаленню системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення її ефективного функціонування. На сьогодні не існує єдиної думки стосовно меж системи бухгалтерського обліку її складових, та характеру взаємних зв'язків між елементами системи. Ми вважаємо, що система бухгалтерського обліку має три рівні. Перший рівень – методичний, другий – технічний (рівень форми обліку), третій – організаційний. На

методичному, базовому рівні систему бухгалтерського обліку утворюють факти господарської діяльності, що реєструються та узагальнюються на бухгалтерських рахунках через подвійний запис та інші елементи методу бухгалтерського обліку. Обробка та реєстрація фактів господарської діяльності призводять до створення різних форм обліку (другий рівень системи бухгалтерського обліку). Взаємодія облікових працівників в процесі ведення обліку вимагає управління в бухгалтерії, що відбувається на третьому, організаційному рівні системи бухгалтерського обліку.

Висновки. В організації бухгалтерського обліку можна виділити суб'єкт і об'єкт управління, що відрізняються від суб'єкта і об'єкта управління в бухгалтерському обліку. Якщо в бухгалтерському обліку суб'єктом є всі працівники, які виконують функції обліку, то в організації бухгалтерського обліку суб'єктом виступають керівники підприємства – директор та головний бухгалтер. Якщо в бухгалтерському обліку об'єктом є господарські факти, то в організації бухгалтерського обліку – обліковий процес, праця виконавців, організаційне, інформаційне та технічне забезпечення обліку, тобто власне система бухгалтерського обліку.

Отже, центральним принципом організації обліку є її державна регламентація. Тому дієвим способом покращання організації обліку на підприємствах на шляху зміцнення єдиних методологічних основ обліку та уніфікації українських і світових стандартів обліку є фронтальний перегляд нормативних положень з бухгалтерського обліку з метою максимального їх спрощення та приведення у відповідність до об'єктивних економічних законів [6].

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М., Коробов М.Я. / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов // Фінансова діяльність підприємства: Підручник. – К.: Либідь, 1998.

2. Бухгалтерський облік в торгівлі: Підручник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця та доц. М.М. Малюги. – Житомир: ПП “Рута”, 2002.
3. Бухгалтерський облік в Україні / За ред. Р.Л. Хом’яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, “Інтелект-Захід”, 2001.
4. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні / За ред. С.Ф. Голова. – Дніпропетровськ, ТОВ “Баланс-Клуб”, 2000.
5. Бухгалтерський облік у громадському харчуванні / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП „Рута”, 2002.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001.
7. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” // www.infodisk.com.ua.
8. Кухарський М. “Особливості організації обліку виробничих запасів” // Бухгалтерський облік і аудит №4, 2005. – С. 35 – 41.
9. Кухарський М. “Економічний зміст запасів та завдання їх обліку” // Бухгалтерський облік та аудит №5, 2005. – С. 45-51.
10. Лайко Н. Фінанси АПК: навчальний посібник. - К., “Дія”, 2000 р. – С. 73-81.

References:

1. Bandurka A. M., & Korobov N. I. (1998). *Finansova diialnist pidpriemstva [The financial activity of the enterprise]*. Kiyiv: Lybid [in Ukrainian].
2. F. Butynets & M.M. Malyuga (2002). *Buhgalterskyi oblik v torhivli [Accounting in trade]*. Kiyiv: PP “Ruta” [in Ukrainian].
3. R. L. Khom’iaka. (2001). *Buhgalterskyi oblik v Ukraini [Accounting in Ukraine]*. Lviv: Natsionalnyi universytet “Lvivska politekhnika”, “Intelekt-Zakhid” [in Ukrainian].

4. S. F. Chairman. (2000). *Buhgalterskyi oblik ta finansova zvitnist v Ukraini [Accounting and financial reporting in Ukraine]*. Dnipropetrovsk: TOV "Balans-Klub" [in Ukrainian].
5. F. F. Butynets. (2002). *Buhgalterskyi oblik u hromadskomu kharchuvanni [Accounting in public catering]*. Zhytomyr: PP "Ruta".
6. F. F. Butynets. (2001). *Buhgalterskyi finansovyi oblik [Accounting financial accounting]*. Zhitomir: ZhITI [in Ukrainian].
7. Zakon Ukraini "Pro buhgalterskiy oblik i finansovu zvitnist v Ukraini" [The Law of Ukraine "About Accounting and Financial Reporting in Ukraine"] // www.infodisk.com.ua. [in Ukrainian].
8. Kucharski, M. (2005). Osoblyvosti orhanizatsiyi obliku vyrobnychychk zapasiv [Peculiarities of organization of accounting of inventory]. *Buhgalterskiy oblik i audyt - Peculiarities of Organization of Accounting of Inventory*, 4, 35-41 [in Ukrainian].
9. Kucharski, M. (2005). Ekonomichnyi zmist zapasiv ta zavdannia yikh obliku [The economic substance of the inventory and tasks of accounting]. *Buhgalterskiy oblik i audyt - Peculiarities of Organization of Accounting of Inventory*, 5, 45-51 [in Ukrainian].
10. Laiko N. (2000). *Finansy APK: navchalnyi posibnyk [Finance APK: study guide]*. Kiyiv [in Ukrainian].

КРАВЧЕНКО Н. В. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НА ПРЕДПРИЯТИИ

В условиях становления рынка, обретение членства в ЕС и будущих евроинтеграционных перспектив, перед теорией и практикой бухгалтерского учета возникает ряд назревших, не решенных задач. Решение которых требует определенной систематизации и формирования единых научно-теоретических подходов по совершенствованию бухгалтерского учета.

Важным аспектом этого процесса является надлежащая его организация, которая должна отвечать принципам действующего законодательства, обеспечивать адаптацию учета современных условий и требований законодательства ЕС и учитывать информационные потребности субъектов хозяйствования. Без надлежащей организации бухгалтерского учета невозможно достичь положительных результатов деятельности, поскольку она является одним из самых ответственных этапов создания предприятия, а также залогом рентабельности в будущем. Развитие современных экономических отношений требует эффективной организации учета на предприятии, которое в свою очередь определяется успешностью менеджмента основной деятельности субъекта хозяйствования. В этом процессе важное место занимает организационный аспект бухгалтерского учета для принятия эффективных управленческих решений.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, предприятие, производство, система, управление.

KRAVCHENKO M. THE THEORETICAL BASIS OF ACCOUNTING IN THE ENTERPRISE

In emerging markets, membership in the EU and future integration prospects for the theory and practice of accounting there are a number of urgent, not versnik tasks. The solution of which requires some systematization and formation of a single scientific-theoretical approaches to improve accounting.

An important aspect of this process is the appropriate it organization, which must conform to the principles of the current legislation, to ensure adaptation to reflect current conditions and requirements of the EU legislation and to take into account the information needs of business entities. Without proper accounting it is impossible to achieve positive results, as it is one of the

most important stages of creation of the enterprise, as well as the key to profitability in the future. The development of modern economic relations requires efficient organization of accounting in the enterprise, which in turn is determined by the success of the management core activities of a business entity. This process is important to the organizational aspect of accounting for effective managerial decision-making.

Keywords: accounting, enterprise, production, system, control.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2016 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Кравченко Микола Володимирович	Kravchenko Mykola Volodymirovich
Науковий ступінь/ Scientific degree	к.е.н.	Ph.D. in Economics
Вчене звання/ Scientific rank	-	-
Посада/ Position	старший викладач кафедри обліку, аудиту та УФЕБ	Senior lecturer in accounting, auditing and UFEB
Установа/ Establishment	Дніпропетровський державний аграрно- економічний університет	Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University